

DEZVOLTAREA LIMBAJULUI LA COPIII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE PRIN TEHNICI LUDICE

BEJAN ANGELA, *asistent universitar,*
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova,
PETRARI LUDMILA, *cadru didactic de sprijin,*
Instituția de Educație Timpurie, nr. 43, Zâmbetul, Bălți,
Republica Moldova

Abstract: *This article proposes ludic techniques and games for language development in pre-school children, both oral and written. particular attention is paid to developing active listener capacity.*

Key words: *language development, ludic techniques.*

În cursul preșcolarității se dezvoltă atât limbajul oral, cât și cel scris. În ceea ce privește limbajul oral, una dintre laturile lui importante este conduita de ascultare.

Așa cum modul de a gândi al fiecărei persoane este unic și modul de a vorbi este la fel. Gândirea și limbajul se dezvoltă și interacționează. Așadar, comunicarea gândurilor, sentimentelor și dorințelor umane se realizează prin limbă, un sistem complex de comunicare alcătuit din sunete articulate [1, p. 109]. Moment important de

înțeles în cazul copiilor cu cerințe educaționale speciale. Pedagogul are menirea să găsească modalități de comunicare eficientă cu fiecare copil.

Pentru dezvoltarea comunicării verbale, Hubles și Weaver (1989) recomandă să se țină cont de următoarele idei [1, p. 111]:

- Ce dorim să comunicăm? Chiar dacă răspunsul pare simplu, nu trebuie să ometem faptul că, de multe ori, pornim o comunicare înainte de a fi reflectat îndeajuns la totalitatea ramificațiilor pe care comunicarea noastră le poate avea în percepția celuilalt;
- Cum dorim să o facem? Mai precis, ce limbaj vom folosi, limbaj direct adaptat publicului-țintă;
- Cui ne adresăm? Emițătorul va ține seama de experiența anterioară, directă a publicului cu astfel de mesaje.

Întrebări legitime apar atunci când se pune problema achiziționării de către ființa umană (copilul cu cerințe educaționale speciale, în cazul nostru) a limbajului. Cum se învață sensurile și modurile de combinare ale cuvintelor și expresiilor? Cum se ajunge la performanțe lingvistice? La aceste întrebări găsim răspunsul parcurgând următoarele trei etape ale operaționalizării limbajului [1, p. 112]:

Prima etapă. Analiza indicilor acustici: percepția categorială, învățarea sunetelor elementare și gruparea lor; adaptarea selectivă, pentru a identifica mai mulți termeni e nevoie de o prezentare mai variată de foneme și de parametri lingvistici; combinații de foneme, reprezentarea silabică, capacitatea de a uni în silab mai multe semne.

Etapa a doua. Sinteza și elaborarea reprezentărilor lexicale: lexicul intern, ansamblul de reprezentări corespunzătoare unităților semnificative dintr-o limbă; efectul de frecvență, lexicul intern crește cu cât cuvintele sunt folosite mai des; efectul de amorsare, lexicul intern scade în condițiile nefolosirii cuvintelor.

Etapa a treia. Înțelegerea: semnificație, identificarea cuvintelor dintr-un mesaj; fraza, unitatea sintactică pe care trebuie să o poată prelucra vorbitorul pentru a comunica; percepția lingvistică, este dată la nivelul competenței lingvistice, iar înțelegerea este consecința directă a gradului de performanță lingvistică a subiectului.

Menționăm faptul că la copiii cu cerințe educaționale speciale de vârstă preșcolară mai mult se acordă atenție primelor două etape ale operaționalizării limbajului prin utilizarea efectivă a jocurilor verbale [2; 3].

Influența formativă a pedagogilor asupra aspectului expresiv al vorbirii copiilor poate fi realizată prin două forme de lucru: *exemplul acestuia și exersarea în utilizarea mijloacelor vorbirii expresive.* [4, p. 32]

Pentru ca vorbirea maturului să devină una demnă de imitat este necesar să se practice o vorbire literară, corectă din punct de vedere gramatical și expresivă. În relaționarea cu preșcolarii, este esențial modelul comunicativ al pedagogului: comunicarea ca instrument valorificat în vederea optimizării achizițiilor comunicative ale copiilor [5, p. 167]

Șoitu L. distinge trei etape ai procesului de *educare pentru comunicare* [6, p. 56-57]:

Prima etapă este cea de inițiere, unde individual folosește comunicarea doar ca mijloc de interrelaționare. Omul, de la vârste mici, dorește să relaționeze cu cei

din jur. La început, pâna să folosească singur cuvântul, el apelează la gesturi și mimică. Acest fapt explică expresivitatea uneori excesivă a corpului la copiii mici. Dacă în jurul lui se vorbește folosindu-se cuvinte, el pronunță ce aude, în special cuvinte ușor de pronunțat. Pe măsură ce vocabularul se îmbogățește și reușește să formeze propoziții, renunță la o parte din gesturi. Copilul de vârstă preșcolară trebuie învățat cum să comunice eficient: atunci când se adresează cuiva, trebuie să aștepte răspunsul; dacă cineva se adresează, trebuie să ofere răspuns. În cazul copiilor cu cerințe educaționale speciale este foarte importantă comunicarea permanentă, astfel asigurându-se stabilirea unor relații bazate pe acceptare, cooperare, ajutor reciproc. Copilul se socializează.

A doua etapă a comunicării este etapa învățării, în care vorbitorul folosește comunicarea pentru a obține cunoștințe, ca să le folosească în diferite momente. Această etapă nu se poate parcurge, dacă nu am exersat suficient capacitatea copilului de a se exprima. Copiii cu care vorbim foarte puțin și îi antrenăm insuficient în situațiile de comunicare nu pot folosi comunicarea ca instrument pentru învățare. La această etapă copiii pun întrebări. Pedagogul trebuie să stimuleze permanent copiii să dea întrebări: la plimbare, în timpul activităților la liberă alegere, în timpul observărilor, în urma contemplării de imagini etc.

A treia etapă, etapa perfecționării, unde introduce adolescenții și tinerii care au capacități de comunicare și sunt capabili să le perfecționeze și să le diversifice.

Propunem exemple de jocuri selectate din literatura de specialitate și adaptate la copiii cu cerințe educaționale speciale, care permit să parcurgem primele două etape descrise mai sus.

Jocul „Cine l-a strigat pe Martinel?”

Scopul: dezvoltarea la copiii cu tulburări emoționale și de comportament a capacității de recunoaștere a vocii colegilor.

Obiectivele jocului:

- să recunoască vocea copilului care l-a strigat;
- să rostească corect numele colegilor de joc.

Resurse didactice: un ursuleț, un fular.

Regulele jocului: un copil cu cerințe educaționale speciale va trebui să treacă în față cu ochii legați cu o eșarfă și cu ursulețul Martinel în brațe. Un copil din semicerc va trebui să strige cu voce schimbată ”Martinel”, iar cel cu ochii legați să ghicească cine l-a strigat pe Martinel și să-i spună numele corect.

Desfasurarea jocului:

Acest joc se poate de organizat cu copiii în grup mare sau grup mic. Copiii sunt așezați în cerc sau semicerc. Un copil, ales printr-o numărătoare se va afla în fata lor legat la ochi, cu un ursuleț în brațe (ursulețul Martinel).

La începutul jocului, cadrul didactic indică un copil din semicerc care strigă cu voce schimbată: „Martinel!”. Copilul își descoperă ochii, se îndreaptă spre acel copil care consideră că l-a strigat, îl numește pe nume și-i dă ursulețul. Dacă a ghicit, atunci se schimbă rolurile între ei. Dacă nu recunoaște vocea colegului, atunci se duce din nou în față, se leagă la ochi și așteaptă din nou să fie strigat „Martinel”. În cazul în care copilul nu reușește să ghicească după trei încercări, atunci copiii vor striga cu voce neschimbată și continuă jocul.

Jocul „Cireșica”

Scopul: dezvoltarea limbajului, comunicării la copiii cu dificultăți de învățare.

Obiectivele jocului:

- să se joace și să se bucure de compania altor copii;
- să aștepte rândul cu răbdare;
- să-și dezvolte atenția auditivă;
- să memorizeze poezia ”Cireșica”.

Resurse didactice: jetoane cu numerele naturale de la 1 la 10, imagini la poezia ”Cireșica”.

Regulile jocului: copiii se vor așeza în cerc cu palmele în sus una peste alta și vor recita poezia ”Cireșica”, fiind foarte atenți la numărul indicat de copil pentru a nu fi prins cu palma. Cel care este prins – iese din joc și jocul continua.

Desfășurarea jocului:

În sala de grupă, copiii sunt așezați în cerc stând în picioare sau pe covoraș. Copiii își pun palmele întinse în față, iar palma dreaptă trebuie să o așeze în palma stângă a partenerului din dreapta. Copiii vor trebui să își bată palmele (palma dreaptă așezată pe palma stângă a vecinului, în timp ce recită poezia, trebuie să o ridice și să atingă palma dreaptă a vecinului din stanga), spunând: “ *Cireșica vinde mere/ Cireșel vine și cere/ Cireșica nu se-ndură/ Cireșel vine și fură/ Câte mere a furat/ Cireșel neobrăzat?*”.

Copilul care a rostit ultimul vers din poezie, trebuie să aleagă o cifră de la 1 la 10. Apoi, după ce alege se continuă jocul numărând până la cifra indicată de copil. Astfel, copiii trebuie să fie foarte atenți la numărare, deoarece nu trebuie să fie prins de coleg. Copilul ce nu a fost atent va fi scos din joc. Din joc va ieși și copilul care nu areuși să-latingă pe coleg. Castigă acel copil, care reușește să rămână în joc până la sfârșitul jocului.

Jocul silabelor

Scopul: dezvoltarea la copiii cu tulburări de limbaj (balbism, rotacism, dislalie) a capacității de discriminare fonetică.

Obiectivele jocului:

- să completeze silabe și să alcătuiască cuvinte noi;
- să alcătuiască propoziții cu cuvintele propuse;
- să despartă cuvintele în silabe;

Resurse didactice: jetoane cu imagini: cană, casă, cadă, capră, castel, carte, creion, cretă, masă, mare, mașină, tata, taburet, tare, rață, ramă, ramură, ladă, lacăt, lapte, porc, patru.

Regulile jocului: copiii trebuie să completeze silabe pentru a forma cuvinte și/sau propoziții.

Desfășurarea jocului:

Copiii din Centrul de resurse a educației incluzive vor sta pe fotolii moi în cerc, iar cadrul didactic de sprijin pronunță o silabă (de exemplu: ca-, ma-, ta-, ra-, sa-, car-, etc) și copiii pe rând vor completa silaba propusă pentru a forma un cuvânt. Apoi vor căuta cuvinte care să conțină aceeași silabă la sfârșitul cuvântului. Jocul se complică prin cerința de a formula propoziții cu cuvintele formate.

Jocul „Ghicește la ce m-am gândit?”

Scopul: dezvoltarea vorbirii și a vocabularului la copiii cu dificultăți de învățare

Obiectivele jocului:

- să participe activ și cu plăcere în joc;
- să alcătuiască ghicitori despre obiecte și unelte;
- să utilizeze în vorbire propoziții dezvoltate și fraze.

Resurse didactice: imagini reprezentând obiectele despre care ar urma să se compună ghicitoarea ca: greblă, cazma, stropitoare, centimetru, foarfece, mașină de cusut, degetar, ac cu ață, ciocan, ferăstrău, rândeia etc. Ele se vor folosi numai în cazul când copiii vor întâlni greutăți în exprimare. Se va insista asupra elaborării ghicitorilor fără ajutorul unui suport intuitiv.

Regulile jocului: copiii vor compune ghicitori numai despre obiecte sau unelte.

Ghicitoarea trebuie să se refere la părțile componente, forma și materialul din care sunt făcute obiectele. Ghicirea se va face numai pe baza descrierii. Dacă copii nu reușesc să ghicească au voie să pună întrebarea: „Pentru ce se folosește?”.

Desfășurarea jocului:

Jocul se poate organiza în grup mare, grup mic și individual. Copiii vor fi așezați pe scaunele în semicerc. La început, cadrul didactic alcătuieste o ghicitoare, pentru a da copiilor exemplu.

Cum ar fi: ”Este de culoare roșie și este foarte gustoasă. Ghici ce este?” sau ”Este rotundă și cu ea ne jucăm. Ce-i?”.

La fel, se poate de dat mai multe sugestii de descriere a obiectului în cazul când este greu de ghicit, de exemplu: ”Are ace, este mic, trăiește în pădure și iubește merele. Ghici cine-i?”.

În final se apreciază copilul sau copiii care au ghicit cele mai multe ghicitori, cât și copiii care au alcătuit ghicitori cât mai originale și dezvoltate.

Jocul „Eu spun una, tu spui multe”

Scopul: dezvoltarea limbajului și a vocabularului activ la copiii cu tulburări de limbaj și cu dificultăți de învățare.

Obiectivele jocului:

- să denumească singularul și pluralul substantivelor;
- să formuleze propoziții simple sau compuse.

Resurse didactice: cartonașe, jetoane cu imagini.

Regulile jocului: copilul alege un cartonaș și spune dacă pe el este reprezentat un element sau mai multe elemente. După ce se convinge că a zis varianta corectă, formează o propoziție cu acel cuvânt.

Desfășurarea jocului:

Jocul se desfășoară individual sau în grup mic su în Centrul de resurse a educației incluzive.

Cadrul didactic de sprijin împreună cu copilul alege un jeton la care mai întâi de toate se denumește obiectul reprezentat, după care i se cere să numească cuvântul ce reprezintă mai multe obiecte de același fel. Dacă copilul nu reușește, atunci el este susținut de cadru didactic de sprijin, (de exemplu: ”Aceasta este o floare, iar acestea sunt mai multe flori”)

Se complică jocul cu caracterizarea obiectului redat prin adjective (ce fel de? Cum este?) (de exemplu: ”Floarea este de culoare roșie”, ”Floarea este frumoasă”). O altă variantă de joc, ar fi atunci când copilul va denumi cuvântul la plural, iar apoi la singular. La sfârșitul jocului copilul este apreciat verbal, cu laude și încurajări.

Referințe bibliografice:

1. ȚĂRNĂ, E. Bazele comunicării. Chișinău: Prut Internațional, 2017. 407 p. ISBN 978-9975-54-355-2
2. STRALIUC, N. Jocuri pentru pici voinici. Culegere. Chișinău: Lyceum, 2014. 148 p. ISBN 978- 9975-4273-3-3
3. MOCANU, L. Jocuri verbale în grădiniță. Chișinău: Editura Lumina, 1996. 112 p. ISBN 5-372-01441-5
4. CEMORTAN, S. Activitatea teatralizată a copiilor. Chișinău: S. C. „Stelpart” S.R.L., 2010. 160 p. ISBN 978-9975-9910-6-3
5. STAN, L. Dezvoltarea copilului și educația timpurie. Iași: Polirom, 2016. 309 p. ISBN print: 978- 973-46-5669-1
6. MOLAN, V. Didactica domeniului „Limbă și comunicare” din învățământul preșcolar. București: Editura Miniped, 2017. 162 p. ISBN 978-606-92177-4-0